

21115

1-124

1534-ահ



ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Յ Ե Ղ Ի Ս Հ Ո Փ Ի Ն

ՄԵՌԱՆ տարին, ու նորը մը կը ծնի։ Հինն էր որ անցաւ փայլակի սուգով, եւ ուրիշ մը ահա յուսալից, ժմտերես՝ գարնան մը պէս. մարդուն պատմութեան նոր հատորն է որ կը սկսի։

Երբ երկինք Ամանորի դռներէն ներս կը գեղու կեանքի հոսանք մը լուսանուտ, ցաւատանք հայութենէն աւելի ո՞վ իրաւունք ունի բերկրելու, փարելու իր բոլոր էութեամբ այդ աղբիւրին. իր վերածնունդի դողդոջ քայլերն են որ պիտի հաստատուին, ու պիտի ընծանայ երազ։

Հինաւուրց զարմի փորձառու ծնունդ՝ Ամանորն է որ մատնանիշ կ'ընէ նոր կեանքի այս նախադրուեցին ամբողջ հայութեան՝ իր վաղեմի հոգին. այն հոգին որ դարեւրու հիօղփոյծին՝ կը շարունակէ ապրիլ ու ներշնչել. եւ այդ ներշնչումով է որ աւե-

րակներ կը սրբանան, նահատակներ կ'անմահանան։

Եւ ստուգիւ՝ միտքն ընդվզող հակասութեան մը չափ զարմանալի իրականութեան մ'առջեւ կը գտնուինք։ Գիտակից ենք թէ համբաւ մ'ունէինք միջազգային հորիզոնին վրայ, երբ մեր ցեղին բարձր մտքի եւ հզօր կամքի ցուցանիշեր՝ քաղաքական ու գրական թատերաբեմին վրայ աննախընթաց դերք մը կը գրաւէին, անհամեմատ վեր բոլոր արեւելքի ժողովուրդներէն. եւ սակայն ամբողջ ազգերու գիտակցութեան խորը, մեր զոհաբերութեամբն է որ մեծացանք, դիպագնացանք, մանաւանդ թէ անմահացանք իսկ։

Ո՛րքան մեծ եղաւ մեր աղետն ու կուրուստը՝ նոյնքան մեծ եւ բարձր զգացիք զմեզ մեր հոգւոյն մէջն ալ. մինչեւ ի մահ



2010-55

պարտուած՝ յաղթականէ մ'աւելի բարձր եղաւ մեր ճակատը, անկուն՝ մեր կամքը, անգուսպ՝ մեր մոլորի խոյանքը: Ո՛վ կրնայ մեկնել մեր այս մեծութեան գաղտնիքը:

Ահա Ամանորը կը մատնանշէ մեզ հայ ցեղի ոգին, բարձր ինչպէս Արարատը, անմատոյց եւ յաւերժական անոր պէս, որ կը հոսի հայ երակներուն մէջ՝ ինչպէս Եփրատը եղեմական դաշտերու ծոցին:

Հայ ցեղի ոգին չէ՛ կազմուած Ոլիմպոսի մուսաններուն քով, եւ ոչ արդիական հուսանքի մը տակ, եւ ոչ պարարուած սոյն կարծեցեալ քերթողներու շունչով՝ որոնց երգը խժածայն՝ վիժանք մ'է, յաւերժօրէն հեռու գեղեցկի նշմարանքէն, ինչպէս են այն հայհոյութիւնները, որոնք մի քանի պարբերականներու էջերը դժոխքի սեւով մը մրտնչէն զատ նետի մը, դաշոյնի մը պէս կը մխուրդ հայուն անմուռ, ամբիծ հոգւոյն մէջ զԱստուած սպաննելու:

Անպատում իր ծագման մէջ՝ անհունօրէն մեծ եւ յաղթանակող հոգի մ'է հայ ցեղիւնը. աւերակներու ծոցին մէջ պիտի գտնենք զինքը... Հին արդարեւ պիտի տեսնենք խունկով ու աղօթքով օծուած կամարներ որ կը կայծկլտան... լոյսի շիժեր են որ կը ցայտեն քարերէն «Ուր Աստուած է իջեր». ու կը կայծկլտան խաչքարեր բերաւոր. եւ կայծերը կայծերուն, լոյսերը լոյսերուն զանգուած՝ կ'ելլեն, կը կանգնին կուսական տեսիլքի մը մէջ աղօթաւոր... եւ ամբիծ կոյսը կ'աղօթէ երկնքին՝ Հայաստանի համար... Մինչ անդին ամպարիշտ քերթող մը հայհոյիչ զայրոյթով կը դիտէ երկինքը, վրէժ կը գոչէ, ծայն կու տայ մարտի եւ շանթերու կը սպասէ... Ահա՛, որպիսի՛ հակապատկեր հայ հոգւոյն:

Միջագետքի անապատները մեր անճիւտուած ցեղին ողբերգութեան նմատեսաւ:

բեմն եղան. զոհերու արցունքը ովսսիաներ ստեղծեց. եւ հոն, հայութեան աղածրի բողբոջները, իրենց մահուան երկունքին մէջ, երբ դեռ շիժ մը լոյս կար իրենց բիւբերուն վրայ, շունչի բեկոր մը իրենց շըրթութեան վերջին արարքը նայուածք մ'եղաւ երկնքին ու հաւասչ մը... հայ ցեղի ոգին էր անմեղ բիբերուն, կարմրիկ շրթներուն վրայ՝ որ աղօթող էր երկնքին՝ սիրելի Հայաստանին համար:

Դիւթական լծի մը ափին, մանիշակի պէս խորհրդաւոր հոգի մը, օր մը բնութեան ծոցին մէջ տիեզերքի քերթուածն յօրինեց. այն քերթուածը աղօթք մ'էր այնքան խոր ու վերամբարձ, այնքան վստահ եւ յուսաւկտուր, այնքան ջերմ եւ սարսուռներով լի, որուն նմանը՝ եմէ ներելի է ըսել՝ դեռ երկինք չէր լսած պարզ մահացուի մը սըրտէն: Եւ անմահացան աղօթքն եւ աղօթաւոր:

Լեռներու կողքին, շուշանի պէս ամբիծ հոգի մը, իր սրտին ոսկիովն ու գոհարով օծեց հայրենի տաճարները, ու իբրանսեան խունկէն անոյշ աղօթք մը բուրեց... ու անմահացաւ ինչպէս իր աղօթքը:

Երկու աղօթաւորներ, Նարեկացի եւ Շնորհալի, հայ ցեղի հոգւոյն հարազատ ու գերազոյն ներշնչումն են, եւ անոնց ժառանգ՝ անապատներու մէջ խամրած հայութեան այն անմեղ յոյսերը:

Ու Ամանորը, հեռաւոր դարերու ճշունդ, մարմնացումը կը մաղթէ ամէն հայու մէջ սոյդ հոգւոյն՝ որ Կրօնքն է Հայրենիքին հետ զուգուած. միակ եւ կրկին աղբիւր ուսկից կը բխի ամէն գեղեցիկ, ամէն վեհ ներշնչում եւ ամէն ազնիւ գաղափարական:

ԽԹԲ.

